

Власенко О.М. Ідея національного виховання молоді у спадщині К.Д. Ушинського / О.М. Власенко // Історико-педагогічний альманах. Випуск 3. Реалізація педагогічних ідей К.Д. Ушинського в освіті сьогодення: збірн. наук. праць молодих дослідн. / за ред. О.Є. Антонової, В.В. Павленко. – Житомир: ФОП Левковець, 2015. – 226 с.

*Власенко О.М.,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка*

Ідея національного виховання молоді у спадщині К.Д. Ушинського

На другу половину XIX століття припадає діяльність визначного вітчизняного педагога К.Д. Ушинського, автора оригінальної педагогічної системи. Ідеалом особистості К.Д. Ушинського є гармонійна особистість з високою національною свідомістю, духовно розвинена, здатна до творчої самостійної діяльності, морально та фізично досконала, з почуттям обов'язку та відповідальності..

Виховання, за висловом К.Д. Ушинського, «є тільки підготовкою до самовиховання, і якщо виховання було добре, то самовиховання триватиме все життя. Беручи в свої руки керування людською природою, що розвивається, всіляке виховання треба завершувати передачею його в руки самого вихованця».

Шлях до духовного оновлення лежить через свідомість, яка розкриває людині її місце та роль у бутті. Одним із дійових засобів, що допомагають усвідомленню єдності з Буттям, є процес спілкування учнів з живою природою. «Зовіть мене варваром у педагогіці, – писав К.Д. Ушинський, – але я виніс із вражень мого життя глибоке переконання, що прекрасний ландшафт має такий величезний виховний вплив на розвиток молодої душі, з яким важко змагатися впливу педагога; що день, проведений дитиною посеред бору і полів, коли її голову наповнює чарівний туман, в теплій волозі якого розкривається все її молоде серце для того, щоб безтурботно і невідомо вбирати в себе думки і зародки думок, які потоком ллються з природи, що такий день вартий багатьох тижнів, проведених на шкільній лаві». Таким чином, виховна ситуація виступає активним засобом пробудження високих внутрішніх потреб людини. Не можна недооцінювати також вплив сімейного виховання, де кожний з батьків виступає для дитини безпосереднім життєвим прикладом.

Мету виховання дітей К.Д.Ушинський вбачав у підготовці до творчої праці. К.Д. Ушинський неодноразово підкреслював, що людина формується і розвивається у трудовій діяльності. Праця у його педагогічній теорії – джерело фізичної, розумової, моральної, а отже, гармонійної досконалості. Ось чому, на думку вченого, виховання, якщо

воно спрямоване на щастя людини, має виховувати її не для щастя, а для успішної трудової діяльності. У статті «Праця в її психічному і виховному значенні» вчений розкриває непересічне значення фізичної праці для морального виховання дітей і молоді.

Провідним принципом педагогічної теоретичної і практичної системи К.Д. Ушинського був принцип народності, яку він розумів як самотність кожного етносу, зумовлену його історичним розвитком, соціальними умовами життя, територіальними (регіональними) особливостями. Він сформулював положення щодо організації народного виховання. Педагог стверджував, що моральний вплив становить головне завдання виховання, значно важливіше, ніж розвиток розуму взагалі, наповнення голови знаннями і роз'ясненнями кожному його особистих інтересів.

Повага до старших, до батька з матір'ю була характерною рисою національного українського виховного ідеалу. В той же час батьки мали стати взірцем поведінки для молоді. Значною мірою ця ідея була розвинена у ХІХ столітті К.Д. Ушинським, а у ХХ столітті – В.О. Сухомлинським. На Заході ця ідея не отримала належного розвитку, оскільки на заваді став розвиток індивідуалістичної психології, заснованої на товарно-ринкових відносинах.

Водночас засобами, які виховують гуманну особистість, К.Д. Ушинський вважав ще й підвищення самооцінки дітей (похвала, уникнення осуду, заперечення фізичних покарань). Морально вихована дитина – це дитина, яка не обмежується лише знаннями про норми і правила поведінки, а та, котра завжди керується ними, незважаючи ні на які обставини, це та дитина, яка дотримується норм духовності та моралі і заохочує інших до їх виконання.

Велике значення у вихованні підростаючого покоління має особистість вчителя. Усвідомлення педагогом поставлених перед ним завдань – перший крок.

І тільки за умови трансформації усвідомлення у переконання (тобто в усвідомлену потребу, яка стимулює діяти відповідно до системи власних цінностей), відбувається вплив на іншу людину.

Саме тому одним з важливих факторів ефективного використання моральних цінностей освіти в процесі морального виховання дітей є педагог. К.Д. Ушинський зазначає, що будь – яка програма, метод виховання залишиться мертвою крапкою, не буде мати жодної сили в дійсності, якщо вона не стала переконанням вихователя. Без сумнівів, багато залежить від атмосфери та дисципліни у навчальному закладі, але основне буде завжди залежати від особистості вчителя: вплив особистості педагога на молоду душу складає саме ту виховну силу, яку неможливо замінити ні підручниками, ні моральними сентенціями, ні системою покарань та заохочень.

Список використаних джерел

1. Ушинський К.Д. Про сімейне виховання. – К.: Радянська школа, 1974.
2. Ушинський К.Д. О нравственном элементе в воспитании // Собр. соч. – М. – Л., 1978
3. Ушинский К.Д. Человек как предмет воспитания. Опыт педагогической антропологии. – Соч. в 6 томах. Т.5 – М.: Педагогика, 1990.